N:o 21.

Ank. till Riksd. Kansli den 29 Mars 1883, kl. 6 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande klockarnes aflöning.

Ändrade bestämmelser rörande klockarnes aflöning ifrågasättas i tre särskilda, inom Andra Kammaren väckta och till Lag-Utskottet hänvisade motioner, N:o 3, af Herr *J. E. Wikstén*, med hvilken instämt Herrar *Hans Andersson* i Bringåsen, *J. W. Lindh* och *H. F. Bergström*, N:o 7, af Herr *Lars Börjesson;* samt N:o 32, af Herr *J. A. Eriksson;* hvarvid förslås: af Herr *Wikstén* m. fl.:

"det Riksdagen för sin del ville, med upphäfvande af Kongl. förordningen den 8 Februari 1681 och öfriga lagstadganden, som beröra aflöningar till klockare, besluta:

att, då klockaresyssla varder ledig, eger kyrkoförsamling uti lagligen utlyst kyrkostämma besluta den aflöning klockaretjensten åtföljer, med inberäkning af boställen, der de finnas, samt, om organisttjenst dermed är eller varder förenad, lönebeloppet derefter lämpas, hvarefter, sedan sådant beslut vunnit laga kraft, tjensten i enlighet med Kongl. förordningen den 6 December 1878 tillsättes;

att denna aflöning skall utgöras efter den för rösträtt i kyrkostämma stadgade grund, med rättighet för församling medelst beslut i kyrkostämma låta högst $\frac{1}{3}$ af lönen utgå med viss afgift, ej öfverstigande 20 öre för man och 10 öre för qvinna af hvarje person, som er-

lägger mantalspenningar, eller, der mantalspenningar ej utgå (såsom i lappmarken), af hvarje person, som betalar sjukvårdsafgift;

att denna utgift handhafves, debiteras och redovisas enligt §§ 36, 37 och 38 Kyrkostämmoförordningen den 21 Mars 1862; samt

att, om detta eller ett annat i denna syftning af Lag-Utskottet formuleradt och förordadt förslag vinner Riksdagens bifall, Riksdagen då ville i underdånig skrifvelse, med tillkännagifvande af sitt beslut, anhålla, det lagförslaget får hvila till nästinstundande kyrkomöte för att detsamma föreläggas i enlighet med 114 § Regeringsformen, om frågan anses höra till detta forum;"

af Herr *Börjesson:*

"att Riksdagen för sin del beslutar:

att hvarje församling skall inom viss tid efter det författning i ämnet varder utfärdad å kyrkostämma verkställa reglering af klockarnes löneförmåner, med iakttagande af här nedan meddelade föreskrifter;

att, der organistbefattning är med klockaretjenst förenad eller församling beslutar att sådan förening skall ske, lönen för innehafvaren af dessa befattningar på en gång regleras;

att lönen bör bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen af klockarens tjenstegöromål samt beräknas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra;

att klockaren bibehålles vid rätt till boställe eller annan jord, som blifvit honom på lön anslagen; dock att förmånen af bostället och jorden skall i lönen inberäknas;

att hvad derutöfver erfordras till klockarens aflönande skall af församlingen utgöras i penningar;

att klockarelön skall utgöras efter enahanda grund, som kommunalskatterna i allmänhet utgå; att klockaren eller kyrkoherden eller den som under ledighet bestrider klockaretjensten eller förvaltar kyrkoherdeembetet i församlingen må, derest församlingen utan giltigt skäl bestämt klockarelönen till lägre belopp än det, hvartill den dittills lagligen uppgått, öfver beslutet anföra besvär i den ordning, som för klagan öfver kyrkostämmas beslut i allmänhet är föreskrifven; dock må församlingen icke i något fall utan dess eget medgifvande betungas med större utgifter för klockarens aflöning än de, som för närvarande dertill utgå;

att klockare, som tillsättes efter det författning i ämnet blifvit utfärdad, skall vara skyldig att från och med året näst efter det lönereglerings kommit till stånd åtnöjas med den lön, som genom reglering varder bestämd;

att i öfrigt löneregleringens tillämpning inträder vid det ombyte af klockare, som eger rum näst efter det beslutet om löneregleringen vunnit laga kraft eller deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda, derest ej den, som vid nämnda tid innehar klockaretjensten, medgifver att regleringen må vinna tillämpning redan under hans tjenstetid;

att i afseende å uppbörd och utbetalande till löntagaren af församlingens afgifter till klockaren skall gälla hvad i nämnda hänseende är stadgadt angående presterskapets löneinkomster; samt

att i församling, der löneregleringen i öfverensstämmelse med dessa grunder blifvit verkstäld och begynt tillämpas, hittills gällande föreskrifter angående klockarelönens utgörande skola upphöra att lända till efterrättelse, och följaktligen äfven den till klockare nu utgående helgonskyld upphöra";

samt af Herr *Eriksson:*

"att Riksdagen ville, med upphäfvande af Kongl. förordningen den 8 Februari 1681 och öfriga lagstadganden, som beröra aflöningar till klockare, besluta:

att då klockaresyssla varder ledig, eger kyrkoförsamling uti lagligen utlyst kyrkostämma besluta den aflöning klockaretjensten åtföljer med inberäkning af boställen, der de finnas, samt om organisttjenst dermed är eller varder förenad lönebeloppet derefter lämpa, hvarefter, sedan sådant beslut vunnit laga kraft, tjensten i enlighet med Kongl. förordningen den 6 December 1878 tillsättes;

att denna aflöning skall utgöras efter grunder, som gälla för kommunalutskylder."

Då Utskottet nu går att yttra sig i denna fråga, får Utskottet, beträffande ej mindre nu gällande bestämmelser i ämnet, det skiljaktiga sätt, hvarpå dessa i tillämpningen i olika landsorter verka, samt de häraf uppstående missförhållanden vid nuvarande aflöningssätt, än äfven de af olika myndigheter föreslagna flerehanda sätt att genom ändrade bestämmelser afhjelpa dessa missförhållanden, hänvisa till den utredning i ämnet, hvilken innefattas i föredragande departementschefens yttrande till det statsrådsprotokoll för den 7 Januari 1878, hvilket åtföljde Kongl. Maj:ts proposition i ämnet till 1878 års Riksdag (*Bil. A*).

Efter inhemtande och öfvervägande af hvad förut i ärendet förekommit och af hvad motionärerne nu anfört och föreslagit, har Ut-

skottet beträffande de grunder, å hvilka den af alla såsom önskvärd ansedda regleringen af klockarnes löneförmåner bör ega rum, sammanfattat sina åsigter uti det förslag till förordning i ämnet, om hvars antagande af Riksdagen Utskottet här nedan gör hemställan.

Utskottet har ansett rigtigast, att de bestämmelser, som beslutas, må gifvas i form af en förordning, uppställd i särskilda paragrafer och försedd med ingress, som dels i korthet antyder motiven för förändringen, dels ock angifver de hufvudsakliga nu gällande stadganden, som i och med antagandet af de nya bestämmelserna skulle upphäfvas.

Utskottet går nu att i korthet yttra sig öfver dem af de föreslagna nya bestämmelserna, som synas kräfva någon särskild motivering, och ansluter sig härvid till författningsförslagets paragrafföljd.

§ 1.

Utskottet har ansett regleringen böra omfatta klockarelönerna ej mindre i stad än å landet. Visserligen torde å landet oegentligheterna i det nuvarande aflöningssättet i allmänhet vara större än i städerna, hvarest aflöningen utgår på grund af särskilda för hvarje församling vidtagna bestämmelser, men äfven i städerna torde behof förefinnas af ändrade anordningar, hvarigenom, bland annat, de derstädes ej sällan ännu förekommande ej mindre personella afgifter än afgifter för särskilda förrättningar samt ett olämpligt uppbördssätt må försvinna. De församlingar, hvarest lönen redan är ordnad i full öfverensstämmelse med förordningens föreskrifter, äro från bestämmelsen i denna § uttryckligen undantagna.

Nu ifrågavarande reglering har Utskottet funnit böra omfatta endast klockarelönen. Enligt 24 kap. 30 § Kyrkolagen skall organist uppbära särskild lön, hvarom han och församlingen öfverenskomma, och i församling, hvarest organistbefattning är med klockaretjenst förenad, står det ju alltid församling öppet att härå vid reglering af vare sig den ena eller andra lönen fästa det afseende, som med gällande bestämmelser är förenligt.

§ 3.

Då tillräckliga skäl icke synas förefinnas, hvarföre icke i klockarelönen skulle inberäknas äfven förmånen af bostad och afkastningen af jord, der sådan förmån eller afkastning af klockaren åtnjutes, har uttrycklig bestämmelse derom blifvit i denna § införd.

§ 4.

Enär vid nyare löneregleringar den grundsats vanligast iakttagits, att lönen sättes och utgår i penningar, har Utskottet ansett samma grundsats äfven vid förevarande lönereglering böra vinna tillämpning.

§ 5.

Då klockaren, i egenskap af den kyrkliga kommunens tjensteman, icke har att betjena kommunens fastighetsegare eller fastighetsbrukare i vidsträcktare mån än dess öfrige medlemmar, lärer icke någon särskild andel af lönen böra desse uteslutande påföras; och med afseende ej mindre å klockarebefattningens hela karakter än å den röstgrund vid tillsättningen, som numera jemlikt Kongl. kungörelsen den 6 December 1878 är gällande, synes denna lön böra utgöras efter samma grunder, som i allmänhet äro stadgade för de afgifter, om hvilka kyrkostämma beslutar, och särskildt torde icke skäl förekomma att låta någon del af lönen utgå genom personella bidrag — ett beskattningssätt, som tvärtom bör allt mera inskränkas, och hvilket härvidlag vore desto mera oegentligt, som flertalet af dem, som skulle drabbas af denna beskattning, icke ega rösträtt i fråga om klockareval.

Man skall må hända i Utskottets förslag sakna bestämmelser *dels* om särskild rätt att föra besvär öfver beslut om reglering, *dels* om viss tid, under hvilken skedd reglering skall vara gällande, *dels* om uppbördssättet beträffande klockarelön. Utelemnandet af bestämmelser i dessa delar står emellertid i noga öfverensstämmelse med hela den karakter, Utskottet ansett böra åt regleringen gifvas. Utskottet har velat göra denna till en kyrkostämmosak såsom hvarje annan, endast med några få vägledande stadganden, och häraf följer, att särskild besvärsrätt, utöfver hvad i allmänhet gäller beträffande kyrkostämmobeslut, icke bort lemnas. Man torde kunna med full tillförsigt åt församlingarna öfverlåta att sjelfva handhafva denna angelägenhet lika väl som anordnandet af den öfriga eller lägre kyrkobetjeningens aflönande, beträffande hvilket icke veterligen försports någon klagan eller något missbruk. Skulle någon församling sätta klockarelönen allt för lågt, bestraffar detta sig sjelf, i det att församlingen då ej får någon klockare, och en lämplig förhöjning torde vid sådant förhållande ej uteblifva. Det lärer ej heller kunna anses för församlingarna nog betryggande att åt myndigheter, som ofta ej närmare känna de vexlande

förhållandena i de särskilda orterna, öfverlåta att, oberoende af församlingarnas beslut, bestämma hvad i lön skall bestås klockaren, enär derför helt och hållet saknas objektiva grunder, och afgörandet sålunda skulle komma att ytterst bero på myndigheternas subjektiva omdöme. Någon särskild besvärsrätt torde äfven vara mindre behöflig, då regleringen icke sker på viss tid, utan kan när som helst, på yrkande af löntagare eller löngifvare, ändras, redan af löntagare förvärfvad rätt naturligen oförkränkt. De så olika förhållandena å olika orter af vårt land mana ock till att icke genom särskildt stadgande binda en församling för viss tid vid en gång beslutad reglering, som må hända inom kort kan befinnas olämplig.

Då klockarelön skall utgå efter de grunder, som för kommunalutskylder äro i allmänhet bestämda, följer häraf, att, derest icke till följd af särskilda förhållanden församling finner annan ordning för uppbördens verkställande vara lämplig och nödig samt derom beslutar, lönen kommer att, enligt § 38 i förordningen om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd samt § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, uppbäras i samma ordning som öfriga skattebidrag till kommunen; hvadan särskild bestämmelse om uppbördssättet är onödig.

Med stöd af det anförda får Utskottet, i anledning af förevarande motioner, hemställa,

att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Förordning angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster.

Som grunderna och sättet för klockarnes aflöning funnits vara icke allenast i flere hänseenden mindre lämpliga utan ock af beskaffenhet att föranleda tvister mellan löntagare och löngifvare, samt förty fråga uppstått om förändring af de i ämnet gällande stadganden, de der, hvad landet angår, hufvudsakligen innehållas, för rikets gamla landskap i 6:te punkten af Kongl. förordningen den 8 Februari 1681, för Gotland i en år 1696 gjord uppteckning af hvad der i förevarande afseende varit öfligt, för Bohuslän i 14:de punkten af Kongl. brefvet den 25 September 1722, för Halland i Kongl. brefvet den 26 Februari 1723, för Skåne i 15:de punkten af Kongl. för-

ordningen den 16 Oktober 1723 och för Blekinge i 13:de punkten af Kongl. stadfästelsen den 9 Juni 1747; alltså varder, med upphäfvande af hvad omförmälda författningar samt särskilda i ämnet gifna stadganden och vidtagna bestämmelser innehålla mot denna förordning stridande, härigenom stadgadt som följer:

§ 1.

Hvarje kyrkoförsamling, der klockarens löneförmåner icke redan blifvit ordnade i full öfverensstämmelse med de i denna förordning stadgade grunder, skall inom tre år efter det, under hvilket förordningen utfärdats, å kyrkostämma verkställa sådan lönereglering.

§ 2.

Den klockaren tillkommande lön bör bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen af hans tjenstegöromål samt beräknas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra.

§ 3.

Klockaren skall bibehållas vid bostad och jord, som må vara honom på lön anslagna; dock att förmånen af bostaden och afkastningen af jorden må i lönen inberäknas, så vidt hinder ej möter af särskildt meddelade föreskrifter.

§ 4.

Hvad utöfver förmån och afkastning, hvarom i § 3 sägs, till klockares aflöning erfordras, skall sättas och utgå i penningar.

§ 5.

Den till klockare i penningar utgående lön skall af församlingen sammanskjutas efter de grunder,

som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet äro stadgade.

§ 6.

Klockare, som varder tillsatt efter det denna förordning utfärdats, skall vara skyldig att från och med året näst efter det, då lönereglering inom församlingen kommer till stånd, åtnöjas med den lön, som dervid bestämmes. I öfrigt skall löneregleringens tillämpning inträda vid det ombyte af klockare, som eger rum näst efter det beslutet om löneregleringen vunnit laga kraft eller deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda, derest ej den, som vid nämnda tid innehar klockaretjensten, medgifver, att regleringen må vinna tillämpning redan under hans tjenstetid.

§ 7.

I församling, der till följd af föreskriften i § 1 lönereglering blifvit verkställd och begynt tillämpas, skola hittills gällande bestämmelser angående klockarelönens utgörande upphöra att lända till efterrättelse samt församlingen ega att, derest enligt nämnda bestämmelser klockaren uppburit helgonskyld, använda denna till kyrkotjenstens uppehållande och folkundervisningens behof.

Stockholm den 29 Mars 1883.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservation:

af Herr *Fröberg*, som ansett särskild rätt till klagan öfver kyrkostämmas beslut i fråga om reglering af klockarelön böra inrymmas så väl åt tjenstens innehafvare som ock åt vederbörande kyrkoherde.

Herr *Berglöf* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.

Bil. A.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 7 Januari 1878.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Björnstjerna,
Statsråden: Herr Lagerstråle,
Thyselius,
Carlson,
Friherre Alströmer,
Lovén,
Friherre von Otter,
Forssell och
Rosensvård.

Departementschefen Statsrådet Carlson anförde derefter:

I underdånig skrifvelse den 30 April 1872 har Riksdagen anmält, att hos Riksdagen fråga blifvit väckt om förändring af gällande föreskrifter angående klockares aflöning. Såsom denna aflöning blifvit bestämd i 6 punkten af Kongl. förordningen den 8 Februari 1681, ökades den i samma mån som hemmansklyfningen fortginge, så att på åtskilliga ställen klockarnes inkomster kunde uppbringas till oskäligt höga belopp. Detta missförhållande hade uppgifvits understundom ega rum äfven i de delar af riket, der särskilda bestämmelser i fråga om klockares aflöning vore gällande. Då dertill komme, att den i lag

stadgade grund för utgörande af bidrag till klockarelönen syntes obillig, i det att innehafvare af en mindre hemmanslott måste betala lika mycket som den större jordegaren, har Riksdagen ansett en lagförändring i detta afseende vara af behofvet påkallad. Bestämmandet af klockares lön syntes lämpligen kunna öfverlemnas åt församlingarna, dock så att lagen här, i likhet med hvad angående folkskolelärares aflöning redan vore stadgadt, utstakade vissa gränser, på det att församlingarnas skyldigheter härutinnan ej komme att bero uteslutande af det egna godtycket. Men då Riksdagen, i saknad af erforderlig öfversigt af de olika förhållandena inom särskilda orter, icke tilltrodde sig att framlägga något formuleradt lagförslag i ämnet, en åtgärd, som jemväl derför ansetts mindre ändamålsenlig, att ofvanberörda punkt i 1681 års förordning, såsom hänförlig under presterskapets privilegier, icke kunde ändras eller upphäfvas i annan ordning än 114 § Regeringsformen föreskrefve, har Riksdagen anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, om och på hvilka vilkor, med upphäfvande af äldre stadganden i ämnet, åt församlingarna kunde öfverlemnas att bestämma klockarnes aflöning, samt, derest sådant funnes lämpligt, derom till Riksdagen aflåta nådig framställning.

Till åtlydnad af Eders Kongl. Maj:ts den 24 Maj 1872 meddelade föreskrift har Kammarkollegium häröfver infordrat underdåniga yttranden af samtliga domkapitlen och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter det vederbörande församlingar och klockare fått tillfälle att i ärendet sig yttra, samt, med öfverlemnande af dessa handlingar, den 18 December 1874 afgifvit eget underdånigt utlåtande, hvarvid kollegium tillika yttrat sig öfver särskilda af klockare inom Linköpings, Vexiö, Lunds, Göteborgs och Karlstads stift till Eders Kongl. Maj:t eller kollegium under tiden ingifna framställningar i samma ämne.

Då, på sätt Riksdagen anmärkt, frågan om en allmän reglering af klockarnes aflöningsförmåner är af beskaffenhet att böra behandlas jemväl af kyrkomötet, har jag, med afseende på kyrkomötets nära förestående sammanträde, trott denna tidpunkt vara lämplig att underställa frågan Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

I sammanhang härmed torde det tillåtas mig att för Eders Kongl. Maj:t anmäla en af Riksdagen den 25 Maj 1875 aflåten underdånig skrifvelse angående rätt för församlingarna att under vissa vilkor förfoga öfver en särskild af de klockare i en viss del af riket tillkommande löneförmåner, nemligen helgonskylden i Lunds stift och Halland. Till en närmare redogörelse för innehållet af denna skrifvelse, i anledning hvaraf yttranden afgifvits af vederbörande församlingar, domkapitel, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Kammarkollegium, torde

jag få återkomma, sedan jag under den framställning af de i klockarelönerna ingående särskilda förmåner, hvartill jag nu anhåller att få öfvergå, varit i tillfälle att meddela några för en rätt uppfattning af den underdåniga skrifvelsens syftning erforderliga uppgifter angående helgonskyldens natur och nu varande användning.

De författningar, som innehålla föreskrifter rörande klockares aflöning, angå alla landsbygden och icke städerna, der aflöningen alltid berott på öfverenskommelse eller församlingens bestämmande före klockarevalet. Den af dessa författningar, som eger den vidsträcktaste tillämpningen, är 6:te punkten i Kongl. förordningen den 8 Februari 1681. Den innehåller, att klockares rättighet skall vara att bekomma af hvar bonde årligen till lön och underhåll råg en kappe, korn en kappe, hafre en kappe; sedan när vigning sker två öre, för barndop ett öre, för kyrkogång efter barn två öre, efter ett lik två öre, allt silfvermynt. Enligt gammalt bruk, grundadt på 6 kap. 7 § kyrkobalken i landslagen, är klockaren skyldig att sjelf hemta tillsamman sin spanmålslön. Att klockarelön skall utgöras icke blott af bönder, utan af alla, ehvad näring de hafva, som hemman bruka och besitta, följer icke allenast af 1 punkten i ofvannämnda Kongl. förordning, utan har ock blifvit särskildt i förekommande frågor förklaradt, såsom genom 9 § i Kongl. resolutionen den 1 Augusti 1720. I fråga om klockarelön af klufna hemman har genom 12 § i Kongl. resolutionen den 4 December 1734 förordnats, att hvar och en, huru ringa hemmantal han eger, skall klockarerättighet erlägga. Men ehuru klockares spanmålslön således utgår efter matlag eller hushåll och icke efter mantal, samt följaktligen kan genom hemmansklyfning ökas, kan den äfven å andra sidan genom hemmansdelars sammanläggning under gemensamt bruk minskas, hvilket dock gäller endast om delarna tillhöra ett och samma hemmansnummer, eller om de, så vida de tillhöra olika hemmansnummer, tillsammans icke öfverstiga ett fjerdedels mantal.

1681 års förordning angår emellertid endast Sveriges gamla provinser.

För Skåne är genom 15 § i Kongl. förordningen den 16 Oktober 1723 förordnadt, att klockarne njuta och behålla sitt vanliga offer i kyrkorna jul, påsk och pingst, jemväl ock allhelgondag der sådant offer af uråldriga tider varit och ännu är i bruk; vid brudvigsel, barndop och kyrkogång det som vederbörande vid slika tillfällen frivilligt utgöra; helgonskyld der den varit van att utgifvas och ej blifvit afskaffad; jemväl påskmat i de socknar, der så af ålder sedvanligt varit; men vid begrafningar för bonde eller hustru åtta öre silfvermynt och för en dräng eller piga sex öre silfvermynt.

Bland dessa inkomster har, såsom jag redan nämnt, helgonskylden gjorts till föremål för en särskild underdånig skrifvelse från Riksdagen. Helgonskyld är en från äldre tider till presterskapets och klockarnes aflöning utgående, på jorden hvilande afgäld, som genom 1569 års Lunds stifts landebok och 1671 års jordrefningsprotokoll blifvit bestämd till visst belopp i spanmål eller andra naturapersedlar för hvarje hemman eller gård. Den kan följaktligen icke genom hemmansklyfning ökas. Klockarnes helgonskyld, hvarom nu ensamt är fråga, har af två särskilda anledningar blifvit inom åtskilliga församlingar i viss mån dragen från sin bestämmelse. Redan i medlet af sextonde århundradet förordnades genom Kongl. ordinansen den 14 Juni 1539 och Kongl. brefvet den 23 Mars 1568, att från de församlingar, som vore belägna inom två mil från städerna, klockarnes inkomster skulle ingå till stadsskolorna, hvilka i stället åtogo sig att besörja om klockaretjensternas uppehållande i dessa församlingar genom substituter, hvilka uppburo en viss mindre andel af klockarelägenheternas afkastning. Härigenom blefvo klockarebefattningarna i församlingarna närmast städerna mindre fördelaktiga än i de öfriga. Men sedan Rikets Ständer vid 1854 års riksdag anslagit till stadsskolorna i Skåne ett helgonskylden motsvarande belopp af statsmedel, på det denna måtte från skolorna skiljas och till församlingarna återgå, mot förbindelse för dem att angående helgonskyldens framtida användande afgifva förslag, som skulle underställas Kongl. Maj:ts pröfning, förordnades genom nådigt bref den 17 September 1856, att den till dessa skolor utgående helgonskyld skulle derifrån skiljas och återställas till församlingarna för att till deras egna behof användas. I öfverensstämmelse med församlingarnas förslag har den återvunna helgonskylden sedermera fått användas till aflöning icke blott af klockare och organister utan ock af skollärare, hvilket icke ansetts främmande för helgonskyldens ursprungliga bestämmelse, då klockarne fått uppbära helgonskylden såsom ersättning icke blott för kyrkotjenstens uppehållande utan ock för den undervisning de hade till åliggande att meddela församlingens barn.

Den andra af ofvan antydda förändringar i sättet för klockarehelgonskyldens användande härleder sig af följande anledning. Efter förständigande att utreda, huruvida och till hvilket belopp klockarnes spanmålslöner skulle kunna användas såsom en fond för inrättande af ett gymnasium i Lunds stift, föreslog domkapitlet i Lund att för ändaskulle disponeras, utom hvad förut till skolorna anslagits, ytterligare 1,047 tunnor spanmål af helgonskylden, deraf 988 tunnor från Skåne. Detta förslag gillades ock af Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 9 December 1836, som tillika anbefalde upprättande af en katedralskola

i Lund. Men sedan åtskilliga församlingar och innehafvare af patronatsrätt häremot i underdånighet erinrat, att församlingarna borde bibehållas vid denna helgonskyld, hvilken vore erforderlig dels till klockarnes aflöning, dels till sockenskolornas behof, och Rikets Ständer medgifvit att, med afseende på den stora vigten af folkskoleväsendets förbättring, de församlingar, som ville använda helgonskylden till folkundervisningens främjande, finge återbekomma densamma, hvaremot ersättning anvisades af statsmedel för hvad katedralskolan derigenom komme att förlora, så förklarade Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 27 Juli 1840, att de församlingar, af hvilka helgonskyldskorn påräknats bidrag till katedralskolan i Lund, borde, så vidt de förbunde sig att uteslutande till folkundervisningens befrämjande inom församlingarna använda förutnämnda bidrag af ifrågavarande spanmål, bibehållas vid oqvald besittning deraf. En följd häraf har varit, att denna till indragning ifrågakomna del af helgonskylden på åtskilliga ställen fått af klockarne bibehållas mot deltagande i undervisningen i folkskolorna, men ock att den på andra ställen anslagits åt folkskolelärarne.

I förberörda underdåniga skrifvelse den 25 Maj 1875 har Riksdagen anfört, att genom dessa åtgärder de församlingar, från hvilka helgonskylden utgår, nu mera visserligen blifvit så till vida likstälda, att klockarehelgonskylden inom dem alla får användas för sin ursprungliga bestämmelse, men att, i afseende på dispositionen inom den sålunda bestämda gränsen, för de församlingar, från hvilka helgonskylden varit till stadsskolorna anvisad, en möjlighet varit beredd att med inkomsten deraf kunna minska bidragen till folkskolan, samt att det vore denna förmån, hvaraf de öfriga församlingarna nu äfven önskade komma i åtnjutande, hvarjemte särskildt framhållits obilligheten deraf att i pastorat, som bestode af två församlingar, af hvilka den ena oafbrutet innehaft och den andra förlorat, men återvunnit helgonskylden, aflöningen till den gemensamma klockaren fölle vida mera tung på den förra församlingen än på den senare.

På grund häraf har Riksdagen anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och i hvilken mån vederbörande församlingar må kunna medgifvas rättighet att sjelfva förfoga öfver den helgonskyld, som af församlingarna till klockarne utgår, med vilkor dock att denna afgift skall användas för det med densamma ursprungligen afsedda ändamål: kyrkotjenstens uppehållande och barnens undervisning, äfvensom att Eders Kongl. Maj:t måtte i nåder tillse, om och huruvida i de församlingar, der ett sådant förfogande öfver helgonskylden kunde komma att föranleda minskning i klockarnes lön, pastoratet i sin helhet må kunna tillförbindas att efter samma grund

mellan församlingarna, hvarefter helgonskylden från början utgått, ersätta denna förlust till de klockare, hvilka redan erhållit fullmakt å tjensten vid den tid, då nådigt beslut i fråga om dispositionsrätten öfver helgonskylden på nu föreslagna sätt kan komma att träda i verksamhet.

Angående ecklesiastikstatens i Halland aflöning finnes icke något annat allmänt stadgande än Kongl. brefvet den 26 Februari 1723, som innehåller, att presterskapet hädanefter som hittills skall bibehållas vid de inkomsters, förmåners och rättigheters nyttjande, hvilka i förmågo af gamla tiders ordinantier, Kongl. förordningar och resolutioner, upprättade föreningar och uråldrigt bruk samt loflig sedvana dem tillkomma och äro tillständige vordne, hvilket äfven i tillämpningen blifvit utsträckt till klockarne. Då desse af ålder derstädes i allmänhet åtnjutit enahanda inkomster af helgonskyld, altarmat, offer och arfvoden för förrättningar, som klockarne i Skåne antecknade för de särskilda socknarne i 1569 års landebok, så hafva ock dessa anteckningar ensamt fått ligga till grund för bestämmandet af klockarerättigheterna i Halland. Äfven i denna provins var klockarehelgonskylden från de inom två mil från städerna belägna församlingar anslagen till dessas skolor och återställdes genom Kongl. brefvet den 17 September 1856 till församlingarna, men till aflöning icke blott af klockare, utan äfven af folkskolelärare.

Enligt 13 § i Kongl. resolutionen den 7 Juni 1747 angående presträttigheter i Blekinge ega väl klockarne i vissa församlingar uppbära helgonskyld, men i andra s. k. klockareskeppa af hvart hemman, litet eller stort, efter nummern, dock så att när en åbo brukar flera än en nummer, som tillsammans icke stiger öfver tre fjerdedels mantal, klockaren ändock icke åtnjuter mera än en skeppa eller en sjettedels tunna säd, men af skogsborne smör, af öborne torr fisk i motsvarighet deremot; för öfrigt offer och afgifter vid förrättningar ungefärligen såsom i Skåne. Klockarnes inkomster kunna således icke ökas genom hemmansklyfning; de äro snarare i fara att genom hemmans sammanläggning minskas. Likasom i Skåne har äfven här helgonskylden från församlingar inom två mil från Sölvesborg varit anslagen till denna stads skola, men blifvit till församlingarna på enahanda vilkor återställd genom Kongl. brefvet den 17 September 1856; äfvensom till katedralskolan i Lund 59 tunnor korn af klockarnes i Blekinge helgonskyld påräknats, men till vederbörande församlingar enligt Kongl. brefvet den 27 Juli 1840 återlemnats för att användas till folkundervisningens behof.

För Bohus län är genom 14:e punkten i Kongl. brefvet den 25

September 1722 föreskrifvet, att klockare efter vanligheten hafva sina tre offerdagar om året samt en half skeppa korn af hvart helt hemman i församlingen, af de mindre proportionaliter, jemte hvad de i småoffer eller afgifter vid förrättningar åtnjuta. Äfven här kunna således klockarnes inkomster af jorden, såsom utgående efter hemmantalet, icke genom hemmansklyfning ökas.

På Gotland har 1681 års förordning aldrig varit tillämpad, utan klockarelönen har utgjorts efter gammal praxis. Af en år 1696 gjord uppsats, grundad på presternas uppgifter, inhemtas, att enligt denna praxis, ehuru något olika i olika församlingar, klockarne i allmänhet egt af hvarje gård eller hemman uppbära en half lop eller fyra kappar råg eller korn, ett matskott bestående af ett bröd och ett stycke kött, samt i penningar af kyrkan eller genom socknemännens sammanskott omkring en daler silfvermynt, hvartill kommer särskild betalning för förrättningar. På några ställen har dock spanmålslönen utgått med en hel lop. Spanmålen har erlagts dels lika af hel och half gård, dels efter hemmansdelens storlek i förhållande till helt mantal, hvilket sistnämnda sätt för lönens utgörande numera torde vara det allmänt gällande. Hemmanens klyfning kan således ej heller här verka någon förhöjning i klockarnes löner. —

Af de från församlingarna inkomna uppgifter rörande klockarelönernas storlek visar sig, att dessa uppgå till högst olika belopp i olika orter och församlingar, beroende på församlingarnas storlek och folkmängd, samt omfattningen af klockarnes tjenstgöromål. I Skåne, der klockarne torde vara i allmänhet bäst lottade, stiga de högst uppgifna lönerna likväl ej till högre belopp än omkring 1,500 kronor, boställsafkastning deri inberäknad, under det att lönerna i åtskilliga församlingar i de gamla svenska provinserna, der boställen vanligen icke finnas, ej uppgå till mera än 50 kronor och till och med derunder. Endast i några få mycket folkrika pastorat kunna lönerna anses uppgå till öfver höfvan stora belopp, såsom i Skellefteå och Leksands pastorater, der de uppgifvits utgöra mellan två- och tretusen kronor. Härvid är dock att märka, att klockarelönen i Skellefteå blifvit af församlingen sjelf bestämd efter öfverenskommelse med klockaren, och att lönen, sedan uppgiften lemnades, betydligt minskats, derigenom att det af Eders Kongl. Maj:t meddelade beslut om detta pastorats delning gått i verkställighet.

I många församlingar åtnjuta klockarne fri bostad, ofta med någon jord till planteringsland. Sådant är dock långt ifrån öfverallt förhållandet; fastmer måste i ett ganska stort antal församlingar klockarne sjelfva förskaffa sig bostad, äfven i de forna danska provinserna. Bo-

ställen med i mantal satt jord förekomma, så vidt af handlingarna inhemtas, mycket sparsamt i de gamla svenska provinserna och äro der i allmänhet af mindre betydenhet, men pläga byggas och underhållas af församlingarna. Afkastningen af dessa klockarne anslagna jordar och hemman vexlar, der den uppgifvits, mellan 30 och 250 kronor. I Lunds stift och Halland äro klockareboställena talrikare, och vid åtskilliga lägenheter förekomma, jemte sjelfva bostället, tillika annexhemman eller annexjord. Boställshusen byggas och underhållas af klockarne sjelfva. De uppgifna taxeringsvärdena utgöra minst 1,500 kronor och högst 20,000 kronor, vanligen omkring 10,000 kronor, och afkastningen af så väl boställs- som annexhemmanen uppgifves från 100 till 500 kronor, eller, vid ett mindre antal lägenheter, till och med deröfver.

De af församlingarna afgifna yttranden i frågan äro sins emellan ganska skiljaktiga. I de gamla svenska provinserna hafva jemförelsevis få önskat bibehållandet af nu gällande föreskrifter. Grunden för lönens utgörande erkännes i allmänhet vara obillig i det af Riksdagen anmärkta afseende, att större och mindre jordegare måste betala lika mycket; men i fråga om bestämmande af annan grund derför hafva de mest olika förslag blifvit framstälda. En del församlingar har i sådant afseende föreslagit hemmantalet, vanligen det förmedlade, men några få det oförmedlade; andra hemmanens taxeringsvärde eller fyrktal; andra åter fyrktalet af både hemman eller jordbruksfastighet och andra beskattningsföremål, många med tillägg af någon mindre afgift i penningar, antingen af torpare och deras vederlikar eller af alla mantalsskrifna personer; åtskilliga församlingar hafva föreslagit, att halfva eller till och med hela aflöningen skulle utgå genom personel beskattning; andra att den måtte bestämmas till vissa procent af de nu till presterskapet enligt fastställda löneregleringar utgående afgifter, eller utgå efter samma grunder som presternas löner; andra åter att den skulle utgå efter samma grunder som lönen till folkskolelärarne o. s. v. I afseende å bestämmande af vissa gränser för lönebeloppen hafva flera församlingar instämt med Riksdagen, och ansett att dessa gränser borde bestämmas antingen af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen eller af särskild löneregleringsnämnd eller af vederbörande embetsmyndigheter. Andra församlingar åter önska denna fråga helt och hållet öfverlemnad åt deras eget afgörande.

Då inom de forna danska provinserna Skåne, Blekinge, Halland och Bohus län klockarelönen icke utgår efter matlag eller kan genom hemmansklyfning ökas, har ock ett jemförelsevis större antal försam-

lingar derstädes förklarat sig anse det nu varande aflöningssättet tillfredsställande; men flertalet har äfven der erkänt, att detta nu mera är föråldradt och olämpligt, samt önskat förändring deri. Skälet dertill har af många församlingar uppgifvits vara, att helgonskylden eller klockareskeppan, som vanligen inom församlingen utgöres till lika belopp af hvarje hemmansnummer, litet eller stort, borde jemnare fördelas. Åtskilliga församlingar hafva önskat, att hela helgonskylden eller en del deraf måtte indragas till förmån för folkundervisningen, och ansett klockarne, som i många församlingar innehafva icke obetydliga boställen och löningshemman, böra hufvudsakligen åtnöjas med dessa; andra åter hafva åtminstone velat taga boställenas inkomst med i beräkning af lönen, som blott skulle utgöra ett slags fyllnad i klockarens inkomst; andra hafva ansett påskmat, offer och dylika mindre inkomster vara af frivillig beskaffenhet och böra försvinna. I afseende å förslagen till förändradt aflöningssätt råder lika mycken olikhet som i de från församlingarna i det öfriga riket afgifna. De gå dock i allmänhet ut derpå, att spanmålslön skall erläggas af hemmanen antingen efter hemmantal eller fyrktal, samt penningeafgifter af mantalsskrifne personer, någon gång jemväl af andra beskattningsföremål efter taxerad inkomst.

Det förtjenar i öfrigt anmärkas, att ett mycket stort antal församlingar öfver hela riket, för att undvika de missförhållanden, till hvilka författningarna i afseende på klockarelönens utgörande leda, ingått särskilda aftal med sina klockare, innefattande bestämmelser icke blott om lönens storlek och de persedlar, i hvilka den bör utgå, utan ock om afgifternas fördelning på de betalningsskyldige. Åtskilliga af dessa aftal äro af Kongl. Maj:t fastställda att gälla för viss tid, men det öfvervägande antalet saknar dylik fastställelse och torde derföre endast afse den kontraherande löntagarens tjenstetid.

I de af klockarne afgifna yttranden äfvensom i de af dem särskildt till Eders Kongl. Maj:t eller till Kammarkollegium ingifna skrifter hafva de fästat uppmärksamheten derpå, att de vore bland de högst få tjenstemän inom riket, som icke efter 1681 erhållit någon löneförhöjning, enär den, som skulle vara en följd af hemmanens klyfning, i anseende till det ofördelaktiga uppbördssättet endast på få ställen kommit dem till godo, hvaremot de dem tillagda ersättningarna för särskilda förrättningar i följd af myntvärdets fall sjunkit till sådan obetydlighet, att de icke förtjenade att uttagas, hvartill komme, att församlingsborna i allmänhet förestälde sig att, sedan presterskapet nu mera, der löneregleringar enligt Kongl. förordningen den 11 Juli 1862 trädt i tillämpning, icke vore berättigadt till dylika afgifter, denna rät-

tighet äfven för klockarne upphört. Klockarelönerna vore ock derföre, i synnerhet i mindre församlingar och der boställen eller fri bostad icke blifvit klockarne anslagna, hvilket i Sveriges gamla provinser endast undantagsvis vore förhållandet, så små, att de icke motsvarade lefnadsbehofven; och i de större församlingarna hade klockarne motsvarande större tjensteåligganden. I en del församlingar vore klockaretjensterna förenade med organistbefattningarna, hvilka senare kräfde långa och kostsamma förberedelser, utan att särskild organistlön blifvit anslagen. Det vore alltså af vigt, dels att klockare- och organistlönerna icke sammanblandades, utan hvardera särskildt utginge, dels att klockarelönerna ökades och att de erlades både efter annan grund och på annat sätt. Att öfverlemna en sådan reglering åt församlingarna sjelfva vore likväl icke rådligt. Om något minimum för klockarelönerna stadgades, borde äfven ett maximum bestämmas, hvarföre ock flere klockare uppgjort särskilda förslag dertill efter graderad skala, antingen efter hemmantalet eller folkmängden. Uppbörden af lönen har ansetts böra besörjas af kommunalnämnden. En del har äfven föreslagit, att löneregleringen för klockarne skulle handläggas af en nämnd i likhet med hvad som egt rum vid löneregleringen för presterskapet. —

Domkapitlen hafva samtliga ansett att klockarelönerna snarare voro för små än tvärt om, och att det från lönernas höga belopp hemtade skälet för deras omreglering följaktligen saknade grund. Men då afgifterna tyngde ojemnt på de betalningskyldige och uppbördssättet vore förkastligt, hafva alla domkapitlen i dessa hänseenden tillstyrkt ändring i nu gällande föreskrifter.

Två domkapitel hafva dervid velat tillägga 1681 års förordning en viss, om ock endast sekundär betydelse jemväl i afseende på klockarelönernas framtida utgörande, nemligen dels domkapitlet i Upsala, som föreslagit, att församlingarna skulle ingå öfverenskommelser med klockarne, gällande för femtio år, och att, der sådan öfverenskommelse ej kunde träffas, nämnda förordning borde fortfarande tillämpas; dels domkapitlet i Linköping, som föreslagit, att konventioner, grundade på 1681 års förordning, borde på kyrkostämmor under kontraktprostens ledning upprättas och underställas Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och domkapitlens pröfning.

De flesta domkapitel hafva, under förutsättning att föreskrifterna i 1681 års förordning borde upphöra att vara gällande, hemstält, att regleringen måtte öfverlemnas åt församlingarna under vissa vilkor. Sålunda föreslå domkapitlen i Skara, Kalmar och Karlstad, att de nu utgående lönerna läggas till grund vid regleringen, och att blott undan-

tagsvis ett lägre belopp bestämmes; domkapitlen i Strengnäs, Hernösand, Vexiö och Visby, att ett minimum stadgas, hvilket domkapitlet i Visby ansett böra blifva omkring tre kubikfot spanmål af helt mantal och domkapitlet i Vexiö velat hafva bestämdt i förhållande till folkmängden; samt domkapitlet i Vesterås, att lönen bestämmes i vissa procent af den för presterskapet fastställda aflöningen. Sistnämnda förslag har jemväl framstälts af domkapitlet i Karlstad i förening med ofvannämnda vilkor beträffande lönernas minimibelopp, hvarjemte detta domkapitel ansett klockarne böra af församlingarna förses med husrum, vedbrand och kofoder.

Samtliga domkapitlen tillstyrka, att afgifterna utgöras ej blott af jorden, utan äfven af andra beskattningsföremål och genom personliga afgifter; men något förslag till bestämmande af förhållandet mellan de afgifter, som böra hvila på det ena eller andra slaget af beskattningsföremål, har ej uppgifvits. Såsom grund för fördelningen af den på jorden hvilande spanmålslönen har föreslagits dels hemmantalet, dels hemmanens fyrktal, och såsom fördelningsgrund för penningeafgifterna antingen fyrktalet eller afgift af mantalsskrifne personer. Domkapitlet i Göteborg har hemstält, att ett maximum måtte bestämmas för den personella afgiften, och domkapitlet i Vexiö, att afgifterna måtte efter billiga grunder utgå af alla betalningsskyldige.

Slutligen har föreslagits, att all betalning för särskilda förrättningar måtte upphöra, dervid domkapitlet i Karlstad dock ansett undantag böra göras för de förrättningar, som verkställas utom kyrkan eller kyrkogården; äfvensom att regleringen underställes Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och domkapitlets pröfning, och att uppbörden verkställes på enahanda sätt, som angående uppbörden af presterskapets aflöning blifvit bestämdt. Några domkapitel hafva ansett regleringarna böra fastställas för viss tid lika med presterskapets.

Under det öfriga domkapitel varit ense derom, att klockarnes samtlige löneförmåner böra utgöra föremål för reglering, hafva två domkapitel uttalat i detta hänseende afvikande meningar. Så har domkapitlet i Lund ansett regleringen böra omfatta endast påskmaten och andra smårättigheter samt offer och afgifter vid förrättningar, men ej helgonskylden, enär den vore så till belopp som fördelning på de betalningsskyldiga hemmanen af ålder bestämd, och ej heller boställena, vid hvilka klockarne enligt privilegierna hädanefter som hittills borde bibehållas. I nära öfverensstämmelse härmed vill domkapitlet i Göteborg från regleringen undantaga sådana förmåner, hvilka icke berott på afgifter, som genom 1681 års förordning eller frivilliga öfverenskommelser blifvit fastställda till utgörande från församlingsborna. Detta öfver-

ensstämmer enligt domkapitlets mening med privilegierna och de rättigheter, som tillförsäkrats de förvärfvade provinserna. Sistnämnda domkapitel har ock i anledning af Riksdagens särskilda skrifvelse om helgonskylden hemstält, att klockarne måtte vid den samma oförryckt bibehållas i anseende till deras knappa lönevilkor. Domkapitlet i Lund, som under åberopande deraf, att klockarnes löner endast undantagsvis kunde anses öfverstiga beloppet af en ordinarie folkskolelärares, synnerligast om i betraktande toges de afdrag å lönen, som måste förorsakas deraf, att samme person vanligen ålåg att uppehålla klockaretjensten i två församlingar, afstyrkt Riksdagens berörda framställning, så vidt den afser att bereda de församlingar, hvilka redan förfoga öfver en del af klockarehelgonskylden, rätt att för folkskoleväsendet använda jemväl den helgonskyld, som ännu är klockarne bibehållen, har i anledning af nämnda skrifvelse ansett sig endast kunna tillstyrka, att det må medgifvas församling, från hvilken klockarehelgonskyld icke varit till någon stadsskola anvisad, att för sin del besluta om användning för folkskolans behof af så stor del af den klockaren anslagna helgonskyld, som skäligen må anses kunna från klockarelönen skiljas, utan att denna blifver för sitt ändamål otillräcklig; att sådant beslut skall underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning, och att det må ankomma på Eders Kongl. Maj:t att efter vederbörandes hörande, med fästadt afseende så väl på klockaretjenstens större eller mindre besvärlighet som på beloppet och beskaffenheten af de återstående löneförmånerna, afgöra om och i hvad mån beslutet må gå i verkställighet; samt att klockare, som vid den tid, då beslutet af församlingen fattas, redan innehar fullmakt å tjensten, icke i följd deraf under sin tjenstetid må underkastas minskning i sina löneförmåner. —

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hafva instämt med domkapitlen i fråga om lönernas belopp och behofvet af förändring i gällande föreskrifter rörande deras utgörande, dervid dock länsstyrelserna i Östergötlands och Gefleborgs län, som i allo instämt, den förra med domkapitlet i Linköping och den senare med domkapitlet i Upsala, följaktligen delat dessa domkapitels åsigt jemväl i afseende på bibehållandet af 1681 års förordning.

Enligt de flesta länsstyrelsers åsigt bör regleringen öfverlemnas åt församlingarna, dervid Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus samt i Jemtlands län icke ens ansett nödigt att några vilkor bestämmas. Öfriga Kongl. Maj:ts Refallningshafvande hafva i allmänhet ansett ett minimum böra stadgas och föreslagit dess bestämmande antingen efter den lön, som nu utgår eller bort utgå (Kongl Maj:ts Befallningshafvande i Elfsborgs och Skaraborgs län); eller efter

folkmängden (Kronobergs län); eller efter folkmängden eller bevillningstaxeringen, eller båda i förening (Stockholms län); eller i visst förhållande till presterskapets löner (Vestmanlands, Kopparbergs, Vermlands och Gotlands län); eller ock utan uppgifvet särskildt förslag (Södermanlands, Örebro och Norrbottens län).

Kongl. Maj:t Befallningshafvande i Upsala, Jönköpings, Kristianstads, Vestmanlands, Kopparbergs och Vesternorrlands län anse lönegregleringen böra verkställas genom nämnder, hvarjemte Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vestmanlands län hemstält, att ett maximum måtte bestämmas, hvilket aldrig finge öfverstiga den lön, som nu utgår eller bort utgå.

I allmänhet har den åsigt uttalats, att regleringen af hvarje lön bör underställas domkapitlets och Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning.

I fråga om sättet för lönebidragens utgörande hafva några föreslagit samma grunder, som blifvit bestämda för utgörande af afgifterna till presterskapet (Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands och Kopparbergs län); andra att en del af lönen skulle utgå med mindre personel afgift, såsom tjugu öre för man och tio för qvinna, samt återstoden dels efter hemmantal eller fyrk eller båda (Hallands och Göteborgs län); andra åter att lönen måtte utgöras endast genom personel afgift och afgift af fyrk (Stockholms, Elfsborgs och Vesterbottens län); eller ock genom afgifter af hemmanen efter deras taxeringsvärden och af fyrk (Jönköpings län); eller af fastigheter efter hemmantalet och af fyrk (Östergötlands län); eller af hemmanen jemte personella afgifter (Södermanlands, Skaraborgs och Örebro län); eller endast af fyrk (Vesternorrlands län); eller ock endast af hemmanen efter deras taxeringsvärden (Jemtlands län).

Ehuru sålunda Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande nästan utan undantag ansett en del af klockarelönen böra hvila uteslutande på jorden, har dock endast Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Gotlands län föreslagit denna afgift till ett bestämdt belopp, nemligen tre kappar af hvarje helt mantal. Af de öfriga synes åtminstone en del hafva varit af den mening att den lön, som nu utgår i spanmål, fortfarande bör fördelas på fastigheterna, men att hvad derutöfver erfordras till klockarelönens fyllande bör utgå efter annan grund.

I afseende å uppbörden har i allmänhet föreslagits, att densamma borde verkställas i sammanhang med uppbörden af presterskapets aflöning.

Hvad särskildt beträffar helgonskylden och boställena i det sydligaste Sverige, anser Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län den förra böra ingå i regleringen. Dess fördelning på hem-

manen enligt landeboken och jordrefningshandlingarne är ej alltid fullt tydlig. Dessutom är fördelningen ojemn, emedan den i en del socknar utgår efter hemmansnummer utan afseende på dessas storlek. Den bör fördelas på hemmanen efter bevillningstaxeringsvärdet för något visst år och utgå i spanmål, löst efter medelmarkegångspris. Möjligen blifvande öfverskott å helgonskylden bör få användas till folkundervisningens befrämjande. Boställena böra deremot undantagas från regleringen. I de få pastorat, der dessa boställen äro så stora, att användandet af någon del af afkastningen för andra ändamål kan sättas i fråga, äro de i allmänhet donerade af enskilda personer och få ej dragas till andra ändamål.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kristianstads län instämmer i dessa åsigter med afseende på helgonskylden, men anser äfven boställsafkastningen böra jemkas, emedan den är af högst olika storlek i särskilda församlingar.

Med domkapitlet i Lund har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län i dessa hänseenden instämt, likasom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län förenat sig med domkapitlet i Göteborg angående undantagande af vissa löneförmåner från regleringen.

Beträffande Riksdagens förslag om utsträckt rätt för församlingarne att förfoga öfver helgonskylden, hafva Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus, Kristianstads och Hallands län omfattat de af vederbörande domkapitel uttalade åsigter. Länsstyrelsen i Blekinge upplyser att nu mera icke i någon församling i detta län helgonskyld utgår till klockare, utan att den är helt och hållet anslagen till folkskolorna.

Efter att sålunda hafva i korthet redogjort för de yttranden, som åtfölja Kammarkollegiets underdåniga utlåtanden i ärendet, torde det nu tillåtas mig att öfvergå till hvad Kammarkollegium i dessa utlåtanden för egen del anfört.

Jemte erinran att klockarnes göromål hufvudsakligen bestå i att leda kyrkosången, tillse ordningen vid gudstjensterna, hafva närmaste vården om kyrkan och dess tillhörigheter, samt biträda vid förrättningar, hvilka af presterskapet utföras, der sådant biträde erfordras, förmäler Kammarkollegium, att klockarelönen år 1681, innan någon hemmansklyfning ännu påbörjats, blifvit bestämd till tre kappar spanmål af hvarje hemmans matlag sannolikt på den grund, att denna beskattning ansågs så ringa, att hvarje jordegare med lätthet kunde erlägga den samma. Den förhöjning deri, som sedermera uppkommit genom hemmanens klyfning, kunde äfven i så måtto anses skälig, som ökade tjensteåligganden i följd af den hand i hand dermed gående folköknin-

gen för klockarne uppstått, i det att i större och folkrikare församlingar alltid förekomme ett större antal skriftermål, nattvardsgångar, begrafningar, sockenbud, husförhör med flera förrättningar, vid hvilka klockaren tillkallades att tjenstgöra. Men grunden för denna afgift vore onekligen, på sätt Riksdagen anfört, obillig, i det att innehafvaren af den minsta hemmansdel måste betala lika mycket som den större jordegaren, och följden häraf hade lika ofta, om icke oftare, varit den, att klockarnes löneinkomster förminskats som att de förökats, dels genom hemmanens sammanläggning till ett matlag, dels genom deras sönderdelning i så små lotter, att afgiften icke kunnat utkräfvas, utan måst efterskänkas. En annan obillighet förefunnes deri, att klockarelöns utgörande ålåge endast hemman, men icke andra beskattningsföremål eller personer, ehuru det vore för personerna klockaren tjenstgjorde, och genom tillökning af deras antal hans åligganden ökades; ty den afgift han vid brudvigsel, barndop och kyrkogång samt begrafning lagligen egde uppbära, vore nu mera efter myntvärdets fall så obetydlig, att den icke kunde tagas i betraktande, och i allt fall utgjorde den blott en ersättning för hans besvär vid dessa förrättningar, men icke för den kyrkotjenst han utöfvade åt äfven andra än jordegare. På grund häraf ansåge sig Kammarkollegium, lika med de flesta öfrige vederbörande, som i frågan sig yttrat, böra i underdånighet tillstyrka, att 6 punkten i Kongl. förordningen den 8 Februari 1681 måtte i grundlagsenlig ordning upphäfvas.

För Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län inträffade visserligen icke, att klockarnes löner kunde genom hemmansklyfning ökas, och der vore ock genom författningarna bättre sörjdt för deras aflöning af hvarje särskild person medelst föreskrifter om vissa offerdagar. Men äfven der vore deras inkomster i fara att minskas, dels i Blekinge, enligt sjelfva författningen, genom hemmansdelars sammanläggning, dels i de öfriga landskapen genom deras klyfning, då vissa afgifter derigenom blefve så obetydliga, att de icke lämpligen kunde utkräfvas, dels ock genom förändradt aflöningssätt för presterskapet, enär afskaffandet af offer och jura stolæ för presterskapet väl icke lagligen, men dock i folkets föreställning, medförde upphörandet af motsvarande afgifter till klockarne, och väl äfven skäligen borde dertill föranleda. Af dessa skäl har kollegium ansett en förändrad reglering af klockarnes aflöning lika önsklig och behöflig för dessa orter som för rikets öfriga provinser.

Genom en sådan förändring skulle ock det nu öfver hela riket vedertagna olämpliga och förödmjukande uppbördssättet af klockarnes löner medelst deras sammanhemtande från hvarje särskild lönegifvare

kunna afskaffas, ett uppbördssätt, som endast egde rum för denna klass af tjenstemän.

Beträffande särskildt klockarnes helgonskyld, har kollegium, långt ifrån att dela deras åsigt, som föreslagit dess undantagande från regleringen, förordat dennas utsträckning jemväl till helgonskylden och detta ej minst ur synpunkten af klockarnes egen fördel. Då för en mängd klockarelägenheter i Skåne, Halland och Blekinge helgonskylden, på sätt redan förmälts, varit disponerad för andra ändamål än klockarnes aflöning och blifvit till församlingarna återgifven med föreskrift eller tillåtelse att använda den för folkundervisningen, kunde nemligen klockarne i dessa församlingar, äfven om de hittills fått behålla denna löneartikel, likväl för framtiden gå i mistning deraf och nödgas afstå densamma åt folkskolelärarne. Den dispositionsrätt öfver helgonskylden, som sålunda tillkomme en del församlingar, borde med allt skäl utsträckas till de öfriga, enär den omständigheten att några församlingar i äldre tider måst afstå hela eller en del af klockarhelgonskylden till stadsskolorna och sedermera återvunnit densamma, icke i och för sig kunde utgöra skälig anledning dertill, att dessa församlingar komme i åtnjutande af en friare dispositionsrätt öfver den återbekomna helgonskylden än hvad som vore medgifvet andra församlingar i afseende på den helgonskyld, som oafbrutet utgått till klockarne. Men bifölles af detta skäl Riksdagens underdåniga framställning angående helgonskyldens användande, skulle detta utan tvifvel hafva till följd, att ytterligare en del af helgonskylden komme att frångå klockarne. Då dessas löner i de flesta fall icke skulle tåla vid en dylik minskning, kan, enligt Kammarkollegiets åsigt, frågan om undanrödjande af den olikhet i afseende på dispositionen af klockarehelgonskylden, som nu förefinnes, icke utan förnärmande af klockarnes rätt och af deras anspråk på skäliga löneinkomster på ett tillfredsställande sätt ordnas utan i sammanhang med en allmän reglering af klockarnes aflöning.

Hvad deremot angår klockarnes boställsjord och frågan om dess intagande i regleringen erinrar Kammarkollegium att denna fråga icke blifvit af Riksdagen väckt, och att det äfven vore gifvet, att antingen en klockare saknade boställe eller innehade ett större eller mindre sådant, detta icke inverkade på församlingens skyldighet att aflöna honom, helst vederbörande i 4 § af presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723 försäkrats om bibehållandet af sina klockarebol. Visserligen hade en del församlingar ansett, att jemväl boställena borde ingå i regleringen, en åsigt i hvilken ock Kongl. Maj:ts Befallningshafvande

i Kristianstads län instämt; men då ingen författning ålade församlingarna att förse sina klockare med boställen, och de, som innehade sådana, vore berättigade till oqvaldt bibehållande deraf, kunde kollegium icke i frågans nu varande skick tillstyrka regleringens utsträckande äfven till boställs- och löningsjorden, hvarföre kollegium äfven afstyrkt bifall till det af domkapitlet i Karlstad väckta förslag, att församlingarna måtte åläggas åt sina klockare anskaffa fri bostad, vedbrand och kofoder.

Innan kollegium öfvergår till de närmare bestämmelserna angående klockarelönernas framtida utgörande, anför kollegium hurusom det vore angeläget att i de fall, då klockaretjenst är förenad med annan befattning, såsom folkskolelärare- och organisttjenst, särskild aflöning för hvarje af dessa beställningar bestämmes. Då emellertid Eders Kongl. Maj:t genom nådig kungörelse den 31 December 1875 redan förordnat, att den som innehar förenade klockare- och folkskolelärarebeställningar skall uppbära de för båda tjensterna anslagna löner oafkortade, och af kyrkolagens 24 kap. 30 § synes tillräckligt tydligt framgå, att organist skall uppbära särskild lön, hvarom han och församlingen ega öfverenskomma, torde jag icke vidare behöfva uppehålla mig vid hvad kollegium i dessa hänseenden anfört.

Kollegium erinrar, att enligt Riksdagens förslag åt församlingarna borde öfverlemnas att bestämma klockarelönernas belopp, dock med fastställande af ett visst minimum, såsom för folkskolelärare eger rum. Många församlingar hade ansett äfven detta öfverflödigt, och att hela regleringen utan inskränkning borde få bero på dem sjelfva. Då emellertid Riksdagens förslag utgått från farhågan att lönerna skulle kunna uppgå till oskäligt höga belopp, men denna olägenhet kunde på annat sätt förekommas, samt regleringarnas öfverlemnande åt församlingarna utan minimum lätt medförde den motsatta ytterligheten, att en del löner nedsattes till allt för låga belopp, hade kollegium icke ansett sig böra tillstyrka någondera af dessa åtgärder, helst erfarenheten af förhållandet med skollärarelönerna visat, att af ett fastställdt minimum lätt blefve ett maximum, som aldrig öfverskredes; och om än det måste medgifvas, att klockaretjensternas mindre ansträngande beskaffenhet snarare kunde föranleda bestämmandet af ett maximibelopp för deras löner, vore dock en graderad skala derå i mån af församlingarnas folkmängd eller förmögenhet i kollegiets tanke att föredraga. Detta öfverensstämde ock med de af flere klockare i ämnet afgifna förslag. Ehuru minimilönen i dessa förslag i allmänhet upptoges i penningar till 500 kronor, ansåge kollegium likväl, att i mindre församlingar detta belopp, jemfördt med nu varande förhållandet och med klockarnes tjenstgörings-

skyldighet, kunde synas vara för högt, helst om boställen och löningsjord icke inginge i beräkningen, hvarföre kollegium för de församlingar, hvilka hade 500 invånare och derunder, icke vågade föreslå högre minimibelopp än 300 kronor, att ökas för hvarje nytt femhundratal invånare med 100 kronor, så att lönen i en församling af 1,000 personer blefve 400 kronor, i en af 1,500 personer 500 kronor o. s. v., till dess den vid 4,000 innevånares antal uppginge till 1,000 kronor, hvarutöfver lönen icke finge ökas. Deremot borde, jemte nu utgående lön i spanmål och andra naturapersedlar, äfven allt offer och ersättning för särskilda förrättningar upphöra.

I afseende på grunden för utgörandet af denna aflöning syntes icke obilligt, att en del deraf utginge såsom personlig afgift, hvarför dock ett maximum borde bestämmas, exempelvis tjugu öre af mantalsskrifven man och tio öre af mantalsskrifven qvinna. Beträffande återstoden torde det, enär klockarelönen hittills egentligen belastat jordegarne och såsom helgonskylden i Skåne, Halland och en del af Blekinge utgjort ett slags hemmansränta, böra tillåtas vederbörande församlingar att med begagnande af dessa tillgångar, medelst billig jemkning deraf hemmanen emellan, bestämma sättet för dess utgörande antingen efter hemmantal, taxeringsvärde eller fyrktal, då ock penningebeloppet, till förekommande af dess förändring genom fallande myntvärde, borde förvandlas till motsvarande spanmål, dock alltid att lösas med penningar efter tioårigt medelmarkegångspris. Härigenom yppades ock tillfälle för de församlingar i sistnämnda provinser, hvarest något öfverskott å helgonskylden sålunda uppstode, att använda detta öfverskott till förmån för folkundervisningen i likhet med hvad genom Kongl. brefven den 27 Juli 1840 och den 17 September 1856 delvis blifvit föreskrifvet eller medgifvet.

Uppbörden af klockarelönen, antingen den på ena eller andra sättet utginge, borde besörjas af vederbörande kommunalnämnd. —

Genom den utredning, som sålunda blifvit i ärendet förebragt, synes det mig visserligen vara ådagalagdt, att den af Riksdagen uttalade farhåga för klockarelönernas öfverdrifna stegring under nu rådande förhållanden endast i ganska få fall kan anses grundad. Men hvad af Riksdagen i öfrigt blifvit anfördt och af Kammarkollegium ytterligare utveckladt angående olämpligheten af nu gällande stadganden om afgifternas fördelning på de betalningsskyldige och om uppbördssättet innefattar enligt min tanke fullt giltiga skäl för en förändrad reglering af dessa löner. En sådan har ock blifvit af samtliga myndigheter utan undantag äfvensom af de flesta församlingar och klockare förordad. Endast från ett mindre antal församlingar har mot hvarje förändring i

detta hänseende uttalats en obenägenhet, hvilken torde förklaras deraf, att de flesta af dem genom öfverenskommelser med sina klockare redan ordnat desses löneförhållanden på ett tillfredsställande sätt, men hvilken utan tvifvel skulle gifva vika, derest de bestämmelser, som komme att med afseende på den allmänna regleringen meddelas, ginge i den rigtning, som blifvit genom öfverenskommelserna anvisad, så att de medgåfve temligen utsträckt frihet åt församlingarna att lämpa så väl lönernas belopp, som ock i viss mån sättet för deras utgörande efter de för hvarje ort egendomliga förhållanden.

Jag kan nemligen icke dela den af åtskilliga myndigheter uttalade farhåga för de olägenheter, som skulle uppkomma derest församlingarna lemnades en mera vidsträckt beslutanderätt i fråga om klockarelönernas bestämmande. Så länge klockarnes biträde icke kan umbäras, vare sig för kyrkotjenstens uppehållande eller för presterskapets och församlingarnes betjenande i hvad till kyrkans och dess egendoms vård samt vissa religiösa förrättningars utförande hörer, kan det icke gerna förutsättas, att församlingarna i allmänhet skulle genom löneförmånernas nedtryckande under den gräns, der de kunna anses utgöra en skälig ersättning för klockarnes tjenstegöromål, utsätta sig för äfventyret att se dessa visserligen ej mycket trägna, men likväl, med afseende på det sätt, hvarpå de ingripa i den offentliga gudstjensten och bidraga till dennas värdiga utförande, ganska grannlaga sysslor anförtrodda i mindre pålitliga händer. Från de delar af landet, der lönekonventioner mellan församlingar och klockare ymnigare förekommit, hafva ock myndigheterna vitsordat, att hvarken rättegångar eller andra olägenheter annat än undantagsvis uppstått af det sätt, hvarpå dessa förhållanden sålunda ordnats. Enahanda erfarenhet lärer väl ock kunna åberopas från samtliga rikets städer, der klockarelönen hittills varit beroende hufvudsakligen af församlingens beslut.

Nödvändigheten af garantier för att förekomma det godtycke, som i enstaka fall kan vilja göra sig gällande, har dock blifvit af Riksdagen erkänd och torde äfven påkallas af det privilegiiskydd, hvarmed klockarnes löneförmåner hittills varit omhägnade, men som hädanefter skulle, om än icke helt och hållet upphöra, dock i väsentlig mån försvagas genom det inflytande på lönernas bestämmande, som skulle tillmätas församlingarne. En del myndigheter hafva sökt dessa garantier i uppställandet af betryggande föreskrifter rörande löneregleringsfrågornas formela behandling, så att regleringen skulle för hvarje församling verkställas af en särskild nämnd, eller att den af församlingen verkstälda regleringen skulle underkastas vederbörande domkapitels och länsstyrelses pröfning. Men dessa tunga former, som hade sitt

fulla berättigande vid reglerandet af presterskapets löner, då det gälde icke blott att för en längre på förhand bestämd tid ordna förhållanden emellan församlingen å ena sidan och dess presterskap å den andra, utan ock att billigt fördela lönebeloppen mellan flera prester inom samma församling, samt att genom öfverflyttning af vissa aflöningstillgångar från en församling till en annan åstadkomma större jemnhet i aflöningen, skulle vara föga på sin plats vid ordnandet af de uteslutande kommunala och i ekonomiskt afseende mindre omfattande intressen, som här äro i fråga, och de medföra i öfrigt den olägenheten, att de, för beredande af trygghet i det inskränktare antal fall, då sådant kan blifva af nöden, omgifva hela regleringen med en vidlyftig apparat, som, under vanliga förhållanden öfverflödig, endast komme att fördröja dess genomförande, öka församlingarnas kostnad och framkalla deras obenägenhet för den sak man vill befordra.

Såsom ett annat medel att förekomma befarade missbruk från församlingarnas sida har föreslagits bestämmandet af ett visst belopp, under hvilket klockarelönen icke inom någon församling skulle få sjunka. Häremot har dock erinrats, såsom mig synes med skäl, att ett sådant minimum tillika lätt blifver den gräns, utöfver hvilken lönen ej höjes, och att minimum, för att ej allt för mycket betunga sådana församlingar, der klockarnes tjenster mindre ofta påkallas, såsom t. ex. i vissa församlingar i Norrland, måste sättas så lågt, att det inom större delen af riket icke innebure någon garanti derför, att klockarne komme i åtnjutande af sin vederbörliga rätt.

Återstår den af vissa myndigheter förordade utväg att låta lönen utgå efter en för hela riket bestämd graderad skala. I detta hänseende har Kammarkollegium framstält ett utfördt förslag, för hvars innehåll jag förut redogjort. De af församlingarna och klockarne lemnade uppgifter angående de nu varande klockarelönernas belopp äro visserligen icke på långt när så beskaffade, att ens en någorlunda fullständig jemförelse kan ega rum mellan dessa löner och dem, som skulle uppkomma genom tillämpning af Kammarkollegiets förslag. Af de uppgifter, som lemnats, kan man dock finna, att klockarelönerna skulle komma att i ej få fall sänkas, men i ännu flera betydligt ökas, ja mångdubblas, och detta icke blott i sådana församlingar, der lönen uppenbart är för ringa, utan ock der lönen, sådan den nu är, blifvit reglerad genom frivillig öfverenskommelse mellan klockaren och församlingen, och der den förre förklarat sig med denna lön fullt tillfredsställd. Då förhållandena äro så vexlande, att klockaren i vissa församlingar har tjenstgöring i kyrkan hvarje söndag, vid en eller flera gudstjenster, medan å andra sidan församlingar finnas, der gudstjenst

uppgifves endast några få gånger årligen ega rum, låter det sig enligt mitt förmenande ej göra att vid lönernas bestämmande taga hänsyn endast till folkmängden och efter denna norm reglera lönerna öfver hela riket. Lika litet synes mig, på sätt jemväl föreslagits, taxeringsvärdet eller bevillningen ensam kunna dervid läggas till grund. I betraktande af den stora mängd från hvarandra väsentligt afvikande regleringsgrunder, som blifvit af de särskilda lokala myndigheterna framstälda, samt de allmänna och sväfvande drag, hvari de samtliga, ehuru afseende endast inskränktare områden, äro hållna, förefaller det betänkligt att stadga en sådan för hela riket, utan att ens ega nödiga materialier för att kunna bedöma, huru den skulle komma att inom flertalet af församlingar verka.

Svårligen torde derföre i nu nämnda hänseende, när fråga är om fastställande af allmänna grunder för hela riket, någon närmare ledning för bestämmande af lönernas belopp kunna meddelas, än föreskriften att detta bör ställas i skäligt förhållande till klockarnes tjenstegöromål och lefnadkostnaderna i orten. Tjensteinnehafvaren borde dock alltid ega att, om han funne församlingen icke hafva stält sig denna föreskrift till efterrättelse, besvära sig öfver församlingens beslut och sålunda få frågan om lönens belopp understäld vederbörande myndighets pröfning. En sådan besvärsrätt borde ock tillkomma den, som inom församlingen förestår pastoralvården, med afseende på det biträde, han under embetets utöfning eger af klockaren påräkna. Denna utsträckning af klockares och pastors besvärsrätt utöfver de genom förordningen om kyrkostämma utstakade gränser synes mig ega tillräcklig grund i den väsentliga utsträckning af församlingens rätt att bestämma lönebeloppen, som skulle inträda i händelse af bifall till hvad jag nu föreslagit.

Att lönen bör bestämmas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar komma att upphöra, samt att uppbörden af klockarnes löner bör ske i samma ordning som uppbörden af presterskapets, äro grundsatser, hvilka omfattas af de flesta myndigheter, som i ärendet sig yttrat, och hvilkas antagande äfven jag för min del i underdånighet förordar.

Förslaget att de blifvande regleringarne skulle afse en viss tidrymd, vanligen uppgifven till femtio år i likhet med presterskapets, står, så vidt jag kan finna, i närmaste sammanhang med grundsatsen om regleringens pröfning af offentlig myndighet. Först sedan detta skett kan den nemligen anses vara ur alla synpunkter så skärskådad, att dess oförryckta tillämpning under en följd af år bör ligga i så väl församlingens som löntagarens intresse. Öfverlåtes regleringen åt för-

samlingen, kan det icke anses öfverensstämmande med någondera sidans fördel att försvåra utvägarne att vinna rättelse, der sådan kan pröfvas vara af verkligt behof påkallad. Jag hade derför förestält mig, att beslutad reglering borde gälla tills vidare, och att det skulle stå så väl tjensteinnehafvaren fritt att hos församlingen yrka, som församlingen öppet att i anledning af dylikt yrkande eller af egen drift vidtaga nödiga ändringar i regleringen, naturligtvis under iakttagande deraf, att tillämpning af sådant beslut icke till tjensteinnehafvarens förfång inträder under hans tjenstetid, och att vederbörande bibehållas vid samma befogenhet att mot församlingens beslut föra talan, som tillkommit dem i afseende på den först verkstälda regleringen. För att i någon mån undanrödja de orsaker, hvilka från klockarnes sida kunde antagas framkalla yrkande om ändring i redan beslutade regleringar, synes det vara lämpligt, att en del af lönen, t. ex. minst hälften, i likhet med presterskapets, beräknas i spanmål att lösas efter tioårigt medelmarkegångspris, hvarigenom värdet af åtminstone denna del af lönen ökas i mån af spanmålsprisens och lefnadskostnadernas stegring.

Att någon viss tid, exempelvis tre år, utsättes, inom hvilken alla löneregleringar senast borde vara beslutade, torde vara egnadt att påskynda afskaffandet af de nu gällande, såsom olämpliga allmänt erkända föreskrifterna om klockarelönens utgörande.

Jag har redan nämnt, att olika meningar yppat sig angående de löneförmåner, som böra i regleringen ingå. Så vidt dennas utsträckning till klockarnes boställen skulle åsyfta att boställenas afkastning helt och hållet eller till någon del skulle kunna af församlingarna disponeras, kan jag ej annat än instämma med Kammarkollegium i afstyrkande af en sådan åtgärd. Den saknar allt stöd i Riksdagens skrifvelse, som endast afser reglering af den del af lönen, som utgår medelst afgifter från församlingen. Den skulle ock möta väsentligt hinder i den omständigheten, att vissa af dessa boställen, och enligt hvad upplyst är just de största, blifvit upplåtna af enskilda personer, hvilkas dispositioner icke får rubbas; och hvad de öfriga beträffar saknas, åtminstone efter den utredning, som nu föreligger, anledning antaga, att något enda af dem skulle lemna någon afkastning utöfver eller ens uppgående till hvad som erfordras för klockarens nödtorftiga aflönande. Deremot finner jag icke någon betänklighet vid att bostället's afkastning på det sätt ingår i regleringen, att, sedan dess belopp noggrant uppskattats, församlingen endast tillskjuter hvad som derutöfver erfordras för beredande af en skälig aflöning åt klockaren, naturligtvis under förutsättning att icke särskilda vid bostället's upplåtande fästa vilkor innefatta hinder för ett sådant förfarande.

Den egentliga klockarelönens utgörande inom landsförsamlingarna har hittills hvilat uteslutande på jorden. Hänförande mig till hvad Kamarkollegium anfört angående obilligheten af detta förhållande, vågar jag förorda en förändring derutinnan så till vida, att den andel af lönen, för hvilken den fasta egendomen inom församlingen bör svara, bestämmes till hälften, att efter fyrktal fördelas på alla fastigheter. Återstoden borde utgöras af församlingens samtliga medlemmar efter den för rösträtt vid kyrkostämma fastställda grund, dock med rättighet för församlingen att låta en del deraf utgå med viss personlig afgift af en hvar som erlägger mantalspenningar. För denna personliga afgift synes, på sätt i andra likartade fall skett, böra sättas en gräns, utöfver hvilken den ej finge höjas. Med afseende på de belopp, hvartill, enligt hvad handlingarne i ärendet utvisa, dylika afgifter för närvarande blifvit fastställda inom de församlingar, der de enligt öfverenskommelse med klockarne utgå, torde detta maximum åtminstone icke finnas vara för högt, om det bestämmes till 20 öre för man och 10 öre för qvinna.

Under förutsättning att dessa bestämmelser blefve tillämpade jemväl i Lunds stift och Halland, och att klockarne derstädes komme i åtnjutande af tillräckliga löneförmåner, till hvilka fastighetsinnehafvare bidraga efter samma grunder som i det öfriga Sverige, utan att helgonskylden dervid tages i beräkning, möter enligt mitt förmenande intet hinder att helgonskylden må af församlingarna disponeras, på sätt Riksdagen begärt, till kyrkotjenstens upphållande eller för folkundervisningens behof.

Deremot anser jag mig icke kunna förorda någon ovilkorlig rätt för församlingarna att genast indraga helgonskylden mot ersättning till de klockare, som nu hafva fullmakt på sina tjenster. Riksdagens härom gjorda framställning har icke blifvit biträdd af det stora flertalet församlingar, hvilka i detta hänseende förklarat sig vilja bibehålla hittills gällande aflöningssätt under nu varande klockares tjenstetid, och den har blifvit bestridd af de fleste klockare, hvilkas fullmakter berättiga dem att på hittills öfligt sätt uppbära sin helgonskyld. Den ändring, som under nu varande klockares tjenstetid kan åstadkommas vare sig i disposition af helgonskylden eller i afseende på klockarelönens utgörande i öfrigt, torde derföre böra bero på öfverenskommelse mellan klockarne och församlingarna.

På nu anförda skäl hemställer jag underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för sin del godkänna följande förändrade bestämmelser angående klockarnes aflöning:

att hvarje församling skall, inom tre år från det författning i

ämnet varder utfärdad, å kyrkostämma verkställa reglering af klockarens löneförmåner med iakttagande af här nedan meddelade föreskrifter;

att lönen bör bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen af klockarens tjenstegöromål och lefnadskostnaderna i orten, samt beräknas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra;

att klockaren bibehålles vid rätt till boställe eller annan jord, som blifvit honom på lön anslagen, dock att afkastningen af boställsjorden må i lönen inberäknas, så vidt hinder ej möter af särskildt meddelade föreskrifter;

att hvad utöfver nämnda afkastning erfordras till klockarens aflönande skall af församlingen utgöras i penningar, dock att minst hälften deraf beräknas i spanmål att lösas efter tioårigt medelmarkegångspris;

att klockarelön i stad skall utgöras efter den för rösträtt å kyrkostämma stadgade grund, med rättighet för församlingen att låta någon del af lönen utgå med viss afgift, ej öfverstigande tjugu öre för man och tio öre för qvinna, af hvarje person som erlägger mantalspenningar;

att klockarelön på landet skall till utgörande fördelas med halfva beloppet på fast egendom efter dess fyrktal och med återstoden på församlingens samtlige medlemmar efter den för rösträtt å kyrkostämma stadgade grund, med rättighet för församlingen att låta någon del af sistberörda belopp utgå genom viss afgift, ej öfverstigande tjugu öre för man och tio öre för qvinna, af hvarje person som erlägger mantalspenningar;

att klockaren eller kyrkoherden eller den, som under ledighet bestrider klockaretjensten eller förvaltar kyrkoherdeembetet i församlingen, må, derest han finner församlingens beslut angående klockarelönens belopp icke öfverensstämma med här ofvan omförmälda grunder, öfver beslutet anföra besvär i den ordning, som för klagan öfver kyrkostämmas beslut i allmänhet är föreskrifven;

att löneregleringens tillämpning inträder vid det ombyte af klockare, som eger rum näst efter det beslutet om löneregleringen vunnit laga kraft eller deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda, derest ej den, som vid nämnda tid innehar klockaretjensten, medgifver att regleringen må vinna tillämpning redan under hans tjenstetid;

att i afseende på uppbörd och utbetalande till löntagaren af församlingens afgifter till klockaren skall gälla hvad i nämnda hänseenden är stadgadt angående presterskapets löneinkomster; samt

att i församling, der löneregleringen i öfverensstämmelse med dessa grunder blifvit verkställd och begynt tillämpas, hittills gällande föreskrifter angående klockarelönens utgörande skola upphöra att lända till efterrättelse, samt församlingen ega att, derest enligt nämnda före-

skrifter klockaren uppburit helgonskyld, använda denna till kyrkotjenstens uppehållande och folkundervisningens behof.

Hvad Departementschefen sålunda tillstyrkt och föreslagit, deri Statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla.

Ex protocollo
N. Fredr. Sander.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1883.